

پس از انعقاد برجام رئیس‌جمهور چین به تهران آمد، مدل مواجهه دولت روحانی با او ضربه کاری به روابط ایران و یک ابرقدرت آینده زد

در هتل رئیس‌جمهور چین چه گذشت؟

ارضی ایران مطرح می‌کنند اگر زمانی بخواهد به مرحله عمل برسد با واکنش سخت از جانب ایران مواجه می‌شود. تقابل در خلیج فارس نیز طبیعتاً ثبات منطقه را که بستر تجارت انرژی است تحت‌تاثیر قرار داده و هزینه‌های انتقال آن را برای خریداران جهانی افزایش می‌دهد.

تعاملات سیاسی متاثر از منافع اقتصادی شکل می‌گیرد
اینکه هر کشور مطابق با منافع خود سعی در گسترش روابط با کشورهای دیگر داشته باشد امر قابل درکی است. روابط چین و کشورهای عربی و امضای قراردادهای گسترده تجاری نیز در همین چهارچوب معنا پیدا می‌کند. در سفر اخیر شی جین پینگ رئیس‌جمهور چین به عربستان سعودی، ۳۴ قرارداد سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف امضا شد. این قراردادها با حضور خالد بن عبدالعزیز الفالح، وزیر سرمایه‌گذاری عربستان، و نمایندگانی از سازمان‌های دولتی مرتبط با بخش‌هایی که این توافقنامه‌ها حول آن بود، امضا شد. توافقات بین دو طرف شامل بخش‌های انرژی سبز، هیدروژن سبز، فتوولتائیک خورشیدی، فناوری اطلاعات، حمل‌ونقل، لجستیک، صنایع پزشکی، مسکن و ساخت‌وساز است. وزیر سرمایه‌گذاری عربستان سعودی تأیید کرد که این توافقنامه‌ها منعکس‌کننده اشتیاق سعودی برای توسعه روابط در همه زمینه‌ها ازجمله اقتصادی و سرمایه‌گذاری با جمهوری چین است. الفالح در چهارچوب صحبت‌های خود درباره سفر رئیس‌جمهور چین به پادشاهی، همچنین گفت که این سفر نشان‌دهنده اشتیاق رهبران دو کشور برای توسعه و تقویت روابط و مشارکت دو کشور در همه زمینه‌ها به ویژه اقتصادی است. او همچنین معتقد بود وزارت سرمایه‌گذاری با همکاری بسیاری از شرکا در بخش‌های دولتی و خصوصی در این کشور تلاش می‌کند تا فرصت‌های سرمایه‌گذاری ممتاز را یافته و سرمایه‌گذاری‌ها را به سمت آنها جذب و زیرساخت‌های حمایتی جذاب و محرک را فراهم کند. شایان ذکر است که حجم مبادلات تجاری دو کشور در سال ۲۰۲۱ بالغ بر ۳۰۴ میلیارد ریال بوده و در سه‌ماهه سوم سال جاری ۱۰۳ میلیارد ریال به‌ثبت رسیده است. زمانی که در گسترش زیرساخت‌های خود در زمینه تولید انرژی و محصولات پتروشیمی دچار تعلل باشیم و در سوی مقابل رقبای منطقه‌ای همه مخازن مشترک و غیرمشترک با ما را به‌طور حداکثری تحت استخراج قرار دهند طبعاً باید شاهد گردش قدرت‌های اقتصادی وابسته به انرژی به سمت دولت‌های عربی باشیم. گردش‌شی که در نتیجه آن همسویی سیاسی با دولت‌های عربی نیز دور از انتظار به نظر نمی‌رسد. اگرچه گسترش روابط اقتصادی کشورهای حاشیه خلیج فارس با چین روابط سیاسی آنها را نیز تحت تاثیر قرار داده و در مواردی به موضع‌گیری علیه ایران منجر شده است اما واقعیت تاثیرگذاری منفعت اقتصادی بر راهبردهای سیاسی الگوی مطلوبی است که چین درحال ارائه آن بوده و ایران نیز می‌تواند مبتنی بر همین رویکرد عمل کرده و با گسترش روابط اقتصادی تعاملات سیاسی خود با سایر کشورهای دنیا را توازن دهد. طبعاً تحقق چنین مشیی از طریق افزایش مبادلات با کشورهای میسر است که سابقه آنها تصویری از همسویی سازنده را ارائه دهد، نه کشورهایی که اقدام علیه ایران به دستور کار روزمره آنها تبدیل شده و هویت خود را در تقابل همیشگی با تهران تعریف کرده‌اند.

نبوده است نهایتاً با خروج ترامپ از برجام هر دو این ارقام تا حد زیادی دچار افت شده تا جایی که در ماه‌های پایانی سال ۲۰۱۸ رقم صادرات اروپا به ایران به کمتر از ۶۰۰ میلیون دلار افت کرد و صادرات چین حتی از این رقم نیز پایین‌تر آمده و به ۴۰۰ میلیون دلار رسید. این آمارها نشان می‌دهد رویکرد غیرگرایانه دولت روحانی به اقتصاد باعث شده است حجم تجارت خارجی ایران در حوزه واردات از بیش از ۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۴ به یک‌پنجم کاهش یافته و به کمتر از یک میلیارد دلار در پایان سال ۲۰۱۸ برسد. طبیعتاً در شرایطی که ایران راهبرد خود را کاهش روابط با چین گذاشته نباید توقع داشت دولت چین سایر مسیرها برای واردات انرژی را روی خود ببندد. زمانی که حجم معادلات اقتصادی چین با دولت‌های عربی حاشیه خلیج فارس افزایش پیدا کند بالطبع باید توقع داشت که روابط سیاسی که متاثر از منافع اقتصادی است نیز چین را به جای تهران به سمت ریاض سوق دهد. حال بعد از یک دهه قهر با شرق نمی‌توان توقع داشت مسیری که دولت سیزدهم در اصلاح روابط خارجی در پیش گرفته سریعاً به جواب برسد. باید سال‌ها تلاش کرد تا نواقص عملکردی یک دهه گذشته جبران شده و میزان شراکت با قدرت‌های شرقی به نقطه‌ای بازگردد که سال‌ها پیش بوده است. اگرچه بهبود روابط اقتصادی با شرق، روابط سیاسی را نیز تا حد زیادی به توازن نزدیک می‌کند اما این امر ناقلی این نیست که ایران باید در ایجاد توازن سیاسی سایر ابزارهای خود را نیز فعال نگهدارد تا بتواند قدرت‌های شرقی و غربی را از اشتباه محاسباتی در قبال تهران برحذر دارد. از آنجایی که عمده تجارت خارجی کشورهای دنیا با دولت‌های عربی حاشیه خلیج فارس بر محور صادرات انرژی است باید اشاره کرد که تجارت انرژی در بستر ثبات منطقه‌ای میسر است و آنچه کشورهای عربی علیه تمامیت

برخورد کرده، ببیند و از تکرار حرکت شتاب‌زده به سمت آن صرف‌نظر کند. تا جایی که تیم مذاکره‌کننده دولت روحانی به سرپرستی عراقچی برای دستاوردسازی در لحظات پایانی دولت عازم‌وین ۶ شده و در دور ششم مذاکرات بدون اینکه از ارائه تضمین برای جلوگیری از خروج مجدد آمریکا صحبتی به‌میان بیاورد در مسیر ارائه امتیازات فرابرجامی قرار می‌گیرد. امتیازاتی که پیش از این در گزارشی با عنوان گاف بزرگ عراقچی به آن پرداختیم. مواجهه یکجانبه‌ای که طیف غربگرا با دیپلماسی داشت و نتایج آن اکنون می‌تواند به‌عنوان یک الگوی درس‌آموز درمقابل مسئولان دیپلماسی کشور قرار گرفته و آنها را از مواجهه غیرمتوازن و یکجانبه‌با کشورهای غرب و شرق دنیا برحذر دارد تا هم دولت‌های شرقی در روابط منطقه‌ای خود احتیاط بیشتری به‌خرج دهند و هم دولت‌های غربی قدرت مانور برای تحریم هرچه بیشتر ایران پیدا نکنند.

غربی که ظریف آن را سراب توصیف کرد

نگاه مطلق دستگاه دیپلماسی دولت دوازدهم که ظریف به آن اعتراف کرده و آن را باعث رنجاندن دوستان دوران سختی توصیف می‌کند در بلندمدت نه‌تنها آورده‌ای از جانب غرب برای ایران نداشت بلکه میزان مراودات اقتصادی ایران با شرق و به‌طور خاص چین را تا حد زیادی کاهش داد. مطابق آمارهای گمرک رقم صادرات چین به ایران در سال ۲۰۱۴ معادل ۳،۲ میلیارد دلار بوده درحالی‌که این رقم برای صادرات اروپا حدود ۸۰۰ میلیون دلار یعنی یک‌چهارم برآورد شده است. بعد از این تاریخ اما نمودار صادرات چین به ایران به‌طور نوسانی کاهش یافته و نمودار صادرات اروپا به‌طور نوسانی رو به افزایش بوده است. با این وجود رقم صادراتی اروپا به ایران در بهترین حالت خود نیز اندازه صادرات اروپا

با رئیس‌جمهور چین کافی بود تا محموله‌های میلیونی واکسن وارد کشور شده و اوضاع وخیم کرونا در کشور رو به بهبود گذارد. تلفنی که حسن روحانی دست به آن نبرد و ترجیح داد همچون روزهای ابتدایی امضای برجام همچنان به انتظار باز شدن دروازه‌های تجارت با غرب نشسته و چشم بر آمار روزافزون مبتلایان و فوتی‌های کرونا نبیند. در ماه‌های ابتدایی امضای برجام، روحانی که روی مراودات اقتصادی با غرب بیش از اندازه حساب باز کرده بود حتی حاضر نشد پس از ورود شی جین پینگ به تهران به استقبال وی برود. نهایتاً رئیس‌جمهور چین نیز بعد از دیدار با ظریف و اقامت در اتاق هتلی که از داشتن سرویس بهداشتی مناسب نیز بی‌بهره بود و او را ناگزیر به استفاده از سرویس بهداشتی عمومی هتل می‌نمود، سفر ۳ روزه خود را به ۲ روز کاهش داد و احتمالاً با دلخوری تهران را ترک کرد. دلخوری‌ای که چه‌بسیا یکی از مهم‌ترین دلایل برای گردش‌ش روابط منطقه‌ای چین به سمت عربستان باشد. روحانی، محمدجواد ظریف را به دیدار با رئیس‌جمهور چین فرستاد و خود مپهای سفر به فرانسه شد. سفری که در آن انبوهی از قراردادهای تجاری ازجمله خرید ایرباس به امضا رسید اما درنهایت هواپیمایی وارد ایران نشد. دولت دوازدهم برای آنکه نشان دهد برای تعامل همه‌جانبه با غرب وارد میدان شده همه پالس‌ها از جمله بی‌احترامی به ابرقدرت اقتصادی آینده جهان را نیز ارسال کرد. پالسی که نشان داد دولت دوازدهم همه تخم‌مرغ‌های خود را در سبد اروپا و آمریکا چیده و نسبت به سیاست خارجه متوازن با کشورهای شرق و غرب جهان بی‌توجه است. طرف غربی اما از این فرصت نه برای گسترش روابط با ایران بلکه برای معطل کردن سیاست‌های اقتصادی تهران بهره برد و نهایتاً خروج یکجانبه آمریکا از برجام نیز باعث نشد تا دولت دوازدهم بتواند دیوار واقعیت سیاست خارجی را که با آن

گروه سیاست
بعد از امضای بیانیه شورای همکاری خلیج فارس توسط شی‌جین‌پینگ که در آن بندهایی در تضاد با تمامیت ارضی و منافع ایران وجود داشت موجی از انتقادات کاربران ایرانی در فضای مجازی شکل گرفت و برخی نیز با زیر سوال بردن رویکرد نگاه به شرق جمهوری اسلامی و همه به قرار داد ۲۵ساله حد اعلای واکنش منفی به امضای این بیانیه توسط رئیس‌جمهور چین را نشان دادند. برخی رسانه‌ها حتی اقدام دولت در ممنوعیت واردات خودروی فرانسوی که بعد از اقدامات خصمانه دولت فرانسه انجام شد را نیز دست‌مایه کنایه قرار داده و این سوال را مطرح کردند که آیا واردات خودروهای چینی نیز ممنوع خواهد شد؟ این مقایسه کنایه‌آمیز درحالی صورت می‌گیرد که چین در کنار این اقدام شوکه‌کننده چندین بار همسویی خود را با ایران اثبات کرده و بارها در مجامع بین‌المللی به نفع ایران رای داده است. حال آنکه فرانسه در کنار دیدار رسمی با براندازان چندین اقدام ضدایرانی دیگر ازجمله تحریم و پیگیری تصویب قطعنامه‌های ضدایرانی در نهادهای بین‌المللی را در دستورکار قرار داده و نشان داده است از هیچ روزنه‌ای برای اقدام علیه ایران صرف‌نظر نمی‌کند. اگر قرار باشد دولت‌ها در همه موارد بدون داشتن نگاهی ذوالابعاد برمیانی یک منطق صفر و یکی با یکدیگر مواجهه داشته باشند دیگر اصلاً مفهوم روابط بین‌الملل از معنی تهی می‌شود. همان‌طور که نباید صرفاً با یک اقدام منفی دولت‌ها را به لیست شر مطلق انتقال داد و همه باب‌ها به سوی روابط خارجی را بست. نباید درمقابل اقدامات آسیب‌زا نیز منفعلانه عمل کرده و با توجه داشتن روابط استراتژیک چشم روی اشتباهات بست. رویکردی که برخی با به کاربردن عبارت نباید اقدام چین را بزرگ‌نامی کرد. در پیش گرفته‌اند همانقدر شایسته شماتت محسوب می‌شود که نادیده گرفتن خروج یک‌جانبه آمریکا از برجام و همزمان محکوم کردن ایران به سختگیری در روابط با غرب مذموم است. رویکرد بدتر این است که برخی با دستاویز قرار دادن توجیه اشتباه چین توسط برخی دیگر به توجیه رفتارهای خصمانه و پرتکرار غرب پرداخته و امر به نادیده گرفتن این اقدامات کنند. مواجهه صفر و صدی که اکنون گروه‌های مختلف در مقابل با چین در پیش گرفته‌اند را شاید بتوان آیین مسیری دانست که در یک دهه اخیر دستگاه سیاست خارجه کشور طی کرده است. یک دهه‌ای که در آن فرمان دیپلماسی کشور غالباً به سمت غرب چرخیده و این چرخش گاهی آنقدر تند بوده که سیاست خارجی را در سراسیمگی سقوط قرار داده است. تا جایی که محمدجواد ظریف مرد شماره یک دیپلماسی در دهه ۹۰ نیز زبان به اعتراف گشوده و مطابق آنچه در کتاب راز سر به‌مهر آمده است می‌گوید: «در سراب غرب دوستان دوران سختی را رنجاندیم.»

ماجرای رنجش دوستان دوران سختی چه بود؟

تعبیر دوستان دوران سختی زمانی بهتر درک می‌شود که آمار فوتی‌های کرونایی بالای ۷۰۰ نفر و ناتوانی دولت وقت در تامین واکسن را به‌خاطر بی‌اوری‌م. زمانی که خبر تزریق دوز دوم واکسن کرونا در کشورهای غربی با شدت حداکثری بازشر می‌شد و مسئولان نظام سلامت وقت گرایه‌ها به عدم واردات واکسن را به تحریم و FATF حواله می‌دادند. حال آنکه با روی کار آمدن سیدابراهیم رئیسی تنها تماس تلفنی

گفت‌وگو

محسن پاک‌آیین کارشناس مسائل بین‌الملل در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

روابط تهران-پکن راهبردی است و باید با همین کیفیت تداوم داشته باشد

کردند، اقدامی ناپسند در عرصه بین‌الملل است اما تاثیر چندانی ندارد و کشورهای دیگر بدون توجه به این مساله، رابطه‌شان با ایران را تنظیم می‌کنند.

به عقیده بخشی از کارشناسان، یکی از تبعات ناآرامی‌های اخیر، به تأخیر افتادن پروژه‌های بزرگ مرتبط با سیاست خارجی ایران از جمله توسعه راهگذرهای بین‌المللی بود. شما این مساله را چه میزان مطابق با واقعیت می‌دانید؟

همان‌طور که رهبری هم فرمودند یکی از اهداف این جنگ ترکیبی که امروز دارد از سوی غرب علیه ایران اعمال می‌شود، آن است که کارهای مهم متوقف شده و ظرفیت‌ها و تمرکز کشور صرف این قبیل مسائل شود.

از جمله کارهای مهم، توسعه همین مساله و استفاده از ظرفیت‌های استراتژیک ترانزیتی ایران است. دیگر مورد حائز اهمیت نیز، تقویت روابط با کشورهای بی‌مثل چین و روسیه است. باید اینها را دنبال کنیم و نسبت به جوسازی غربی‌ها بی‌اعتنا باشیم.

اینکه فرآیند توسعه راهگذرها و همچنین راهبردی شدن روابط ایران با قدرت‌هایی مثل چین با کندی و تأخیر مواجه شده است را تایید می‌کنید؟
خیر، به‌نظرم حرکت به‌سمت راهبردی شدن روابط راهبردی ایران و چین با توقف و کندی مواجه نشده است و طرفین مثل سابق دارند به سمت آن حرکت می‌کنند. همان‌طور که در ابتدای گفت‌وگو اشاره کردم برخی اتفاقات ممکن است در روابط همه کشورها پیش بیاید؛ وظیفه وزارت امور خارجه کشورهای مختلف حل این اختلافات است. در مساله اخیر ایران و چین توانستند مدیریت کنند و اختلاف حل شد. در ادامه هم امیدوارم نه‌تنها شاهد کش نشدن، بلکه شاهد سرعت گرفتن روابط تهران-پکن باشیم.

با کشورهای جهان را براساس احترام متقابل ادامه دهیم. چین هم از آن کشورهایی است که سابقه خوبی در رابطه با ایران دارد. در دوره تحریم‌ها کنار غرب و آمریکا قرار نگرفت و در جامعه بین‌الملل از کشورهای بود که با ایران همراهی داشته است. البته ما هم شریک بسیار خوبی برای چین بوده‌ایم، مخصوصاً در حوزه تامین نیازهای حوزه انرژی چین اقدامات خیلی خوبی را انجام داده‌ایم.

دو طرف نیازهای متقابلی به یکدیگر دارند که این نیازها را می‌توانند در ارتباطات متقابل برطرف کنند. لذا این روابط به هیچ‌وجه نباید نفی شود. در عین حال اگر احیاناً اشکالی هم پیش آمد باید آن را در چهارچوب احترام متقابل و ارتباطات منطقی حل کرد.

با توجه به نقش آفرینی برخی دولت‌های غربی در جریان ناآرامی‌های اخیر در کشور، آینده روابط ایران با این دولت‌ها و اثر آن رویکردهای سیاست خارجی کشورمان نسبت به دیگر قدرت‌ها از جمله چین و روسیه را چطور پیش‌بینی می‌کنید؟

به‌طور کلی باید گفت دخالت کشورهای غربی در امور داخلی ایران یک اقدام بی‌تاثیر است. نکته دیگر آنکه بسیاری از کشورها هم می‌دانند این اقدامات غرب، دخالت در امور کشورهای دیگر است. قوانین مرتبط با امور داخلی کشورها و کلیه موازین بین‌المللی هم این دخالت‌ها را نفی می‌کند. هر کشوری ممکن است در داخل مشکلاتی داشته باشد که مسئولان کشور آن را مدیریت کرده و این مشکلات را حل و فصل می‌کنند. همین الان همه کشورهای غربی، خود آمریکا و تعدادی دیگر از کشورهای جهان مشکلات جدی داخلی دارند و به دنبال مدیریت آن هستند. دخالت در امور داخلی و همچنین اقدامی که غربی‌ها در رابطه با ایران در مجامع بین‌المللی دنبال

قاطع، با هماهنگی وزارت خارجه، در سطح وزیر، قویا از تمامیت ارضی کشورمان دفاع کردیم و موضع اتخاذشده از سوی کشورمان در این زمینه نیز، مویذ آن است که جمهوری اسلامی ایران به سیاست نه شرقی نه غربی کاملاً پایبند است. چینی‌ها نیز متوجه اشتباه خود در عربستان شدند و سفر معاون نخست‌وزیر این کشور به ایران و توافقاتی که در سفر ایشان انجام شد مویذ این مساله است که طرفین همچنان علاقه‌مند هستند که روابط خوب خودشان را دنبال کنند. به اعتقاد من روابط دو کشور راهبردی است و این مساله باید ادامه پیدا کند. ما، چین و روسیه در اوراسیا می‌توانیم بازیگران خیلی مهمی باشیم و در آینده اقتصاد و امنیت منطقه تاثیر بگذاریم. در عین حال کشورهای اروپایی و برخی افرادی که در داخل سعی می‌کنند روابط ایران و چین را تخریب کنند باید به این واقعیت پی ببرند که کشورهای غربی، با تداوم خشونت علیه ایران به خصوص دفاع از اغتشاشگران داخلی تمام پل‌های پشت سرشان را خراب کردند و در کوتاه‌مدت نمی‌توان آینده خوبی برای روابط ایران و غرب متصور شد. لذا در این مقطع باید روابطمان با کشورهای شرق آسیا، آمریکای لاتین و آفریقا را تقویت کنیم و سعی داشته باشیم برخی اختلافاتی را هم که پیش آمده و حواشی‌ای را به وجود آورده فراموش کنیم. به این دلیل که اراده سیاسی هردو کشور درحال حاضر مبتنی بر توسعه روابط تهران-پکن است و باید این مسیر را ادامه دهیم.

برخی افراد و جریانات شاخص سیاسی هستند که نسبت به روابط تهران-پکن یا تهران-مسکو با نگاهی مطلق گرایانه به‌صورت کاملاً سیاه یا کاملاً سفید به قضاوت پرداخته و تحلیل ارائه می‌کنند. اشتباه این نوع نگاه را در چه می‌دانید؟

ما همیشه باید جانب تعادل را بگیریم. در عین پایبندی به اصولی که به آن معتقد هستیم، به‌خصوص اصل نه شرقی نه غربی، باید روابط خودمان